

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των παρακάτω όρων:

- α. Νεοτουρκικό Κίνημα
- β. Ψυχρός Πόλεμος
- γ. Συμβούλιο της Ευρώπης

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Α2

Να συνδυάσετε τα ονόματα των ηγετών με τα ονόματα των χωρών των οποίων ηγήθηκαν, αντιστοιχίζοντας κάθε φορά ένα γράμμα της πρώτης στήλης με έναν αριθμό της δεύτερης στήλης. (Περισσεύουν δύο ονόματα χωρών).

ΣΤΗΛΗ Α	ΣΤΗΛΗ Β
α. Ρίτσαρντ Νίξον	1. Κύπρος
β. Γκαμάλ Αμπντέλ Νάσερ	2. Νότια Αφρική
γ. Μαχάτμα Γκάντι	3. Ινδία
δ. Νέλσον Μαντέλα	4. Μεγάλη Βρετανία
ε. Γλαύκος Κληρίδης	5. Ελλάδα
	6. ΗΠΑ
	7. Αίγυπτος

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β1

Να παρουσιάσετε:

- α) Τους κατευθυντήριους στόχους των νικητριών δυνάμεων του Α' Παγκοσμίου Πολέμου στο Συνέδριο Ειρήνης των Παρισίων (μονάδες 4) και
- β) Το περιεχόμενο της συνθήκης των Βερσαλλιών (μονάδες 8).

Μονάδες 12

ΘΕΜΑ Β2

Ποια ήταν η γενικότερη σημασία:

- α) Της επικράτησης των Ελλήνων στον ελληνοϊταλικό πόλεμο (μονάδες 7) και
- β) Του ελληνογερμανικού πολέμου (μονάδες 6).

Μονάδες 13

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Αξιοποιώντας τα στοιχεία που περιέχονται στο κείμενο που σας δίνεται και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να παρουσιάσετε τις ρυθμίσεις του Πρωτοκόλλου της Ανεξαρτησίας (22 Ιανουαρίου/3 Φεβρουαρίου 1830) σχετικά με την εθνική ανεξαρτησία, την εδαφική έκταση και τη μορφή του πολιτεύματος στο υπό ίδρυση Ελληνικό Κράτος.

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

[Τò πρωτόκολλο τῆς 3^{ης} Φεβρουαρίου 1830]

Στις 22 Ιανουαρίου/3 Φεβρουαρίου 1830, ἡ Διάσκεψη τοῦ Λονδίνου, ὕστερα ἀπὸ ἀγγλικὴ πρόταση, διακήρυξε τὴν πολιτικὴ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὸ ἄρθρο 1 τοῦ πρωτοκόλλου ποὺ ὑπογράφεται ἀπὸ τοὺς πληρεξουσίους τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας, Ἄμπερντην, Μονμορανσύ Λαβὰλ καὶ Λίβεν. Τὸ ἄρθρο 1 τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3^{ης} Φεβρουαρίου 1830 ὄριζε: «Ἡ Ἑλλὰς θέλει σχηματίσει ἓν Κράτος ἀνεξάρτητον, καὶ θέλει χαίρει ὅλα τὰ δίκαια, πολιτικά, διοικητικὰ καὶ ἐμπορικὰ, τὰ προσπεφυκὸτα¹ εἰς ἐντελῆ ἀνεξαρτησίαν». [...]

Τὸ ἄρθρο 2 τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3^{ης} Φεβρουαρίου 1830 ὄριζε: «... Ἡ διοριστικὴ γραμμὴ τῶν συνόρων τῆς Ἑλλάδος, ἀρξαμένη ἀπὸ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀσπροποτάμου², θέλει ἀνατρέξει τὸν ποταμὸν αὐτὸν [...] καὶ θέλει καταλήξει εἰς τὸ ὄρος Ἄρτοτίνα, ἐξ οὗ θέλει ἀκολουθήσει τὴν [...] κορυφὴν τοῦ ὄρους Οἴτης, ἕως τὸν κόλπον τοῦ Ζητουνοῦ³. [...]

Ἡ συνοριακὴ γραμμὴ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3^{ης} Φεβρουαρίου 1830 κρατáει ἔξω ἀπὸ τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος μεγάλο τμῆμα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἰδιαίτερα τῆς δυτικῆς. [...]

Τὸ ἄρθρο 3 τοῦ πρωτοκόλλου ὄριζε: «Ἡ ἐλληνικὴ Κυβέρνησις θέλει εἶναι μοναρχικὴ καὶ κληρονομικὴ κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας· θέλει ἐμπιστευθῆ εἰς ἓνα ἡγεμόνα, ὅστις [...] θέλει φέρει τὸν τίτλον Ἡγεμῶν Κυριαρχῆς τῆς Ἑλλάδος. [...]

Τὸ ἄρθρο 8 τοῦ πρωτοκόλλου ὄριζε: «Ἐκάστη τῶν τριῶν Αὐλῶν φυλάττει τὴν [...] ἐξουσίαν τοῦ νὰ ἐγγυᾶται περὶ τοῦ ὅλου τῶν προηγουμένων συμβιβασμῶν καὶ ἄρθρων. Αἱ περὶ ἐγγυήσεως πράξεις, ἐὰν γενῶσι, θέλουσιν συνταχθῆ χωριστὰ. [...]

Οἱ Δυνάμεις ἔβλεπαν στὸ πρωτόκολλο τὴν ὀριστικὴν διευθέτησιν ἐνοχλητικοῦ ζητήματος. Οἱ Ἕλληνες ἀντίθετα ἔβλεπαν σ' αὐτό, καὶ ἰδιαίτερα στὸ πρῶτο ἄρθρο του, ἀπλῶς τὴν ἀπαρχὴν τοῦ ἐλεύθερου πολιτικοῦ βίου τοῦ Ἕθνους. Καὶ

πραγματικά, με τὸ πρωτόκολλο τοῦ Λονδίνου τῆς 3^{ης} Φεβρουαρίου τοῦ 1830 τερματιζόταν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, ἀλλὰ καὶ ἄρχισε νὰ ὑπάρχει ἐπίσημα στὴ διεθνῆ κοινωνία τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος. Ἔτσι πραγματοποιοῦνταν κρίσιμη καμπὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας.

Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τομ. IB: Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση καὶ ἡ ἴδρυση τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους (1821-1832), Ἀθήνα: Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν Α.Ε., 2000, σσ. 536-537.

ΘΕΜΑ Δ1

Αντλώντας στοιχεῖα ἀπὸ τα κείμενα που σας δίνονται καὶ με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφερθεῖτε στὴν οικονομικὴ καὶ κοινωνικὴ συγκυρία, ὡπως αὐτὴ παρουσιάζεται στὴν Ἑυρώπη καὶ τις ΗΠΑ κατὰ τὴ δεκαετία 1920-1930.

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Μαζικὴ κατανάλωση καὶ μαζικὴ ψυχαγωγία

Ἡ μαζικὴ κατανάλωση καὶ ἡ μαζικὴ παραγωγή αγαθῶν δημιούργησαν τὴν ευημερία τῆς δεκαετίας τοῦ '20 [...]. Περισσότεροι ἄνθρωποι μποροῦσαν νὰ αγοράσουν αυτοκίνητο, μικρὲς ηλεκτρικὲς συσκευές, ὡπως ραδιόφωνα καὶ φωνογράφους, καθὼς καὶ ἐνδύματα ἀπὸ συνθετικὰ υφάσματα, τὴν κατασκευὴ τῶν ὁποίων ἔκαναν δυνατὴ τὰ ἐπιτεύγματα τῆς χημείας. [...] Με τὴ σταδιακὴ επικράτηση τῆς οκτάωρης ἐργασίας, ὄλο καὶ περισσότερη προσοχὴ δινόταν στὸν ἐλεύθερο χρόνο ὡς μὴ θετικὴ πλέον πηγὴ ἀνθρώπινης ικανοποίησης γιὰ ὄλους καὶ ὄχι μόνον γιὰ τοὺς πλουσίους. Τὰ παραθαλάσσια θέρετρα τῆς Ἑυρώπης ἀρχισαν νὰ γεμίζουν ἀπὸ παραθεριστὲς καθὼς ὄλο καὶ περισσότεροι ἄνθρωποι εἶχαν τὸν χρόνο καὶ τὰ μέσα νὰ ἀπολαμβάνουν τὶς διακοπὲς τοὺς. Μία ἐκρηξὴ ἐνδιαφέροντος γιὰ τὸ ποδόσφαιρο μεταξὺ τῶν Ἑυρωπαίων μποροῦσε νὰ συγκριθεῖ μόνον με τὴν παράλληλη ἀνάπτυξη τοῦ επαγγελματικῆς μπέιζ-μπὸλ καὶ τοῦ ποδοσφαίρου στὰ κολέγια τῶν ΗΠΑ. Τεράστια στάδια ἀρχισαν νὰ χτίζονται σὲ ὅλη τὴν Ἑυρώπη.

F.W. Pethick Lawrence (ed.), *The Trial of the Suffragette Leaders*, στο: Noble et al., *Western Civilization. The Continuing Experiment*, τ. 2, London: Houghton Mifflin Co., 2005, σ. 898, στο: Ἱστορία τοῦ νεότερου καὶ τοῦ σύγχρονου κόσμου (ἀπὸ τὸ 1815 ἕως σήμερα), Γ' Γενικοῦ Λυκείου & Δ' Ἐσπερινοῦ Λυκείου Γενικῆς Παιδείας, Ἀθήνα: ΙΤΥΕ Διόφαντος, 2013, σ. 98.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

[Τὰ ὅρια τῆς ευημερίας]

Ἡ ευημερία ἔχει ὠστόσο καὶ τὰ ὅριά της. Πρῶτα πρῶτα δὲν εἶναι καθόλου πανευρωπαϊκὸ φαινόμενο. Ὅσες χῶρες ἀποζοῦν κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ τὴ γεωργία καὶ τὴν ἐξαγωγή ἀγροτικῶν προϊόντων υποφέρουν ἀπὸ τὴ συσσώρευση ἀποθεμάτων καὶ τὴν πτώση τῶν τιμῶν που χαρακτηρίζουν αὐτὸ τὸν τομέα. Ἡ κεντρικὴ καὶ ἀνατολικὴ Ἑυρώπη, ἀπ' ὅπου ἀντλοῦσε προπολεμικὰ τὸ ὑπόλοιπο τμήμα τῆς ἡπείρου τὸ μισὸ τῶν εἰσαγωγῶν τοῦ σιταρίου, ἔχει περιοριστεῖ σὲ 10% τῆς αγοράς, ἐξαιτίας τοῦ ἀμερικανικοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Ἀκόμη καὶ στὴ Γαλλία, ὅπου ἡ ἀγροτικὴ παραγωγή προστατεύεται ἀπὸ υψηλοὺς τελωνειακοὺς δασμούς, οἱ ἀγρότες με δυσκολία συναγωνίζονται τὰ ξένα προϊόντα. Τὸ ἴδιο καὶ στὴ Γερμανία, ὅπου οἱ ἀγρότες καταχρεώνονται καὶ υποθηκεύουν τὴ γῆ τοὺς (ἀνατολικά τοῦ Ἐλβα τὸ ὕψος τῶν χρεῶν ξεπερνάει στὰ 1929 τὴν ἀξία τῶν κτημάτων σὲ ποσοστὸ 50 ὡς 100%).

S. Berstein καὶ P. Milza, *Ἱστορία τῆς Ἑυρώπης*, τ.3: *Διάσπαση καὶ Ἀνοικοδόμηση τῆς Ἑυρώπης, 1919 ἕως σήμερα*, Ἀθήνα: Ἀλεξάνδρεια, 1997, σ. 48.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

α. «Καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ Τούρκοι... τῆς χῶρας» (βλ. σχολ. ἐγχειρ. σελ. 66-67).

β. «Μετὰ τὸ 1945... Ψυχρὸς Πόλεμος» (βλ. σχολ. ἐγχειρ. σελ. 140).

γ. «Τὴν ἐπαύριο τοῦ πολέμου (1945)... ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων» (βλ. σχολ. ἐγχειρ. σελ. 154).

ΘΕΜΑ Α2

α. 6

β. 7

γ. 3

δ. 2

ε. 1

ΘΕΜΑ Β1

α) Βλ. σχολ. ἐγχειρ., σελ. 85: «Στὸ Συνέδριο Εἰρήνης... διάφορες ἐθνότητες».

β) Βλ. σχολ. ἐγχειρ., σελ. 85: «Στὴ συνθήκη... δυνατότητές της».

ΘΕΜΑ Β2

α) Βλ. σχολ. ἐγχειρ., σελ. 120: «Ἡ επικράτηση... Μέσης Ἀνατολῆς».

β) Βλ. σχολ. ἐγχειρ., σελ. 121: «Ἡ σημασία... ρωσικοῦ χειμῶνα».

¹ Τὰ προσπεφυκότα, δηλ. αὐτὰ που ἀρμόζουν.

² τοῦ Ἀσπροποτάμου, δηλ. τοῦ Ἀχελώου

³ τοῦ Ζητουνοῦ, δηλ. τῆς Λαμίας.

ΘΕΜΑ Γ1

Η ελληνική επανάσταση τερματίστηκε μετά από εννέα χρόνια σκληρής αντιπαράθεσης μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων και σφραγίστηκε με το πρωτόκολλο της Ανεξαρτησίας, το οποίο υπογράφηκε από τις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις στο Λονδίνο, στις 22 Ιανουαρίου/ 3 Φεβρουαρίου 1830. Με πρωτοβουλία της Αγγλίας οι προστάτιδες Ευρωπαϊκές δυνάμεις κατέληξαν στον καθορισμό των συνόρων, στη μορφή του πολιτεύματος και στο βαθμό ανεξαρτησίας που αφορούσαν το νεοσύστατο ελληνικό κράτος.

Με το πρώτο άρθρο του πρωτοκόλλου ορίζεται ότι το μικρό σε έκταση ελληνικό κράτος, στην άκρη της Βαλκανικής Χερσονήσου, αποκτά ανεξαρτησία με πλήρη πολιτικά, διοικητικά και εμπορικά δικαιώματα, όπως αρμόζει σε κάθε ανεξάρτητο κράτος, (βλ. σχολ. εγχειρ. σελ. 31), «Η Ελλάδα της εποχής... 3 Φεβρουαρίου 1830».

Το δεύτερο άρθρο του πρωτοκόλλου καθόριζε τη βόρεια συνοριακή γραμμή του ελληνικού κράτους, η οποία ξεκινά από τις εκβολές του Αχελώου και καταλήγει στην περιοχή της Λαμίας (κόλπος Ζητούνιου, δηλαδή γραμμή Αχελλώου-Σπερχειού). Επομένως, το μικρό ελληνικό κράτος περιελάμβανε τμήμα της Στερεάς Ελλάδας, την Πελοπόννησο και τις Κυκλάδες. Την ίδια στιγμή εκτός Ελλάδας παραμένουν ιστορικές περιοχές όπως η Κρήτη, τα Επτάνησα, τα νησιά του Βόρειου και Ανατολικού Αιγαίου, τα Δωδεκάνησα αλλά και ηπειρωτικές περιοχές όπως μεγάλα τμήματα της Δυτικής Στερεάς Ελλάδας, η Μακεδονία, η Θράκη, η Θεσσαλία και η Ήπειρος, βλ. σχολ. εγχειρ. σελ 32, « Η Ελλάδα περιορίστηκε... ευχή». Η μικρή έκταση του νεοσύστατου ελληνικού κράτους θα αποτελέσει τη βασική αιτία για την καλλιέργεια και την ανάπτυξη της Μεγάλης Ιδέας με στόχο την απελευθέρωση αλλότρων αδερφών και εδαφών κατά τα επόμενα χρόνια.

Με το τρίτο άρθρο του πρωτοκόλλου οριζόταν το πολίτευμα των Ελλήνων. Η διεθνής συγκυρία αλλά και η πολιτική κατάσταση του τόπου δεν θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν για την Ελλάδα ένα δημοκρατικό πολίτευμα. Γι' αυτό επιλέχθηκε από τις Προστάτιδες Δυνάμεις ένα πολίτευμα μοναρχικό και κληρονομικό, με απόλυτο άρχοντα έναν ηγεμόνα ο οποίος έφερε τον τίτλο «Ηγεμών Κυρίαρχης της Ελλάδος». Προς την ίδια κατεύθυνση προσανατολιζόνταν τόσο οι παραδοσιακοί πολιτικοί ηγέτες του τόπου, πρόκριτοι και αρχιερείς, όσο και οι λόγιοι οι οποίοι είχαν προσφέρει τις υπηρεσίες τους στον αγώνα, κυρίως στη διαμόρφωση των πολιτειακών κειμένων, βλ. σχολ. εγχειρ. σελ 32, «Το πολίτευμα των Ελλήνων... αρχιερέων».

Τα συμφέροντα των Μ.Δυνάμεων στην Εγγύς Ανατολή στάθηκαν η αιτία που το νέο ελληνικό κράτος υπήχθη σε καθεστώς εγγύησης από τις ευρωπαϊκές χώρες σχετικά με την εδαφική ακεραιότητα και το μοναρχικό πολίτευμά του. Με αυτές τις ρυθμίσεις οι Μ.Δυνάμεις πέτυχαν την οριστική διευθέτηση του ελληνικού ζητήματος, την ίδια στιγμή που για τους Έλληνες ξεκινούσε ο ελεύθερος εθνικός βίος.

ΘΕΜΑ Δ1

Κατά τη δεκαετία 1920-1930 στον Δυτικό κόσμο –ΗΠΑ και Δυτική Ευρώπη- επικρατούσε ένα κλίμα ευημερίας και αισιοδοξίας, πίσω από το οποίο όμως ήδη εκδηλώνονταν αρνητικοί κραδασμοί.

Αρχικά, η οικονομική και κοινωνική συγκυρία παρουσίαζε θετικά χαρακτηριστικά, βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 98: «Η εξέλιξη... της Αμερικής». Ειδικότερα, η ευημερία αυτή στηριζόταν στη μαζική παραγωγή και κατανάλωση αγαθών. Πλήθος βιομηχανικών προϊόντων, αυτοκίνητα, ηλεκτρικές συσκευές όπως ραδιόφωνα και φωνόγραφοι, ενδύματα από συνθετικά υφάσματα, παράγωγα της χημικής βιομηχανίας, γίνονταν προσιτά σε όλο και περισσότερους καταναλωτές. Επιπλέον, η σταδιακή καθιέρωση της οκτάωρης εργασίας δημιούργησε την ανάγκη αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου ο οποίος προβάλλονταν πλέον ως αγαθό για όλους και όχι μόνο για τους προνομιούχους. Στο πλαίσιο αυτό η τουριστική κίνηση παρουσιάζει αυτήν την περίοδο αξιόλογη ανάπτυξη. Τα ευρωπαϊκά παραθαλάσσια θέρετρα έλκουν πλήθος παραθεριστών που έχουν τον χρόνο και τα μέσα να χαρούν τις διακοπές τους. Ένα ακόμη δείγμα της ευημερίας αυτής συνιστά το αυξανόμενο ενδιαφέρον για δημοφιλείς αθλητικές δραστηριότητες. Το ποδόσφαιρο στην Ευρώπη, το επαγγελματικό μπίτζ-μπολ και το ποδόσφαιρο στα κολέγια των ΗΠΑ, προσελκύουν όλο και μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Αποτέλεσμα αυτής της ανάπτυξης είναι, για παράδειγμα, η κατασκευή τεράστιων σταδίων σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Όμως, το κλίμα αυτό της ευημερίας και της ανάπτυξης διαταράσσεται από προβλήματα που σταδιακά οξύνονται, υποδεικνύοντας έτσι τα όριά του, βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 99: «Παράλληλα ωστόσο... αγροτικών προϊόντων». Η ευημερία, συνεπώς, δεν αφορά όλες τις ευρωπαϊκές χώρες. Σε αντίθεση με τις βιομηχανικά αναπτυγμένες, οι χώρες με αγροτική οικονομία και αντίστοιχες εξαγωγές υποφέρουν εξαιτίας της πτώσης των τιμών και της συσσώρευσης αποθεμάτων που χαρακτηρίζουν τον αγροτικό τομέα. Η εισαγωγή αμερικανικών σιτηρών περιορίζει τις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης στο 10% της αντίστοιχης ευρωπαϊκής αγοράς, ενώ πριν τον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο κάλυπταν το μισό των αναγκών της. Ο συναγωνισμός που προκαλείται από τις αυξανόμενες εισαγωγές γίνεται ιδιαίτερα σκληρός για τους αγρότες, ακόμα και σε χώρες όπως η Γαλλία, όπου η αγροτική παραγωγή προστατεύεται από υψηλούς τελωνειακούς δασμούς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι και οι αγρότες της Γερμανίας, οι οποίοι καταφεύγουν συχνά στον υπέρμετρο δανεισμό που τους οδηγεί στην υποθήκευση των εκτάσεών τους. Ενδεικτικά σημειώνεται ότι το 1929 το ύψος των χρεών ανατολικά του ποταμού Έλβα ξεπερνάει την αξία των κτημάτων κατά 50 έως 100%.

Σε πολιτικό επίπεδο και παρά τα προβλήματα, το αισιόδοξο κλίμα δεν ανατρέπεται εντελώς, βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 99: «Στο πλαίσιο... μεθόδους δημοκρατίας». Όμως στα τέλη της δεκαετίας (1929) θα ξεσπάσει τελικά η μεγάλη οικονομική κρίση, βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 104: «Η μεγάλη... διαφαινόταν».

Επιμέλεια: Καλουτσάκης Αγησίλαος • Φαρσάρη Ελένη